

Eiafzet poelkikkers

Door een gelukkig toeval ben ik de laatste jaren meermaals in de gelegenheid geweest het gedrag van de poelkikker van dichtbij te kunnen observeren. Deze zomer was ik ooggetuige van het paar- en territoriumgedrag én van de eiafzet. Afgelopen zomer viel de piek van de voortplanting op een locatie in mijn woonplaats tijdens de pinksterdagen, op 23 en 24 mei. Op het hoogtepunt van de paartijd verliezen de dieren hun natuurlijke schuwheid en zodoende kon ik aan de rand van de poel, letterlijk met de neus bovenop de feiten zitten.

De kleine populatie bestond uit drie territoriale mannetjes en tien volwassen vrouwtjes, waarvan er twee overduidelijk eidragend waren en één minder duidelijk. Naar vooral die twee dikke vrouwtjes ging op die dag de belangstelling van de drie

tochtjes rond verschillende soorten oevervegetatie gemaakt en tenslotte werden in beide gevallen grasachtige pollen uitgekozen, met lange, dunne stengels die waaivormig gebogen in het water hingen. Tussen de stengels werd door het vrouwtje achterwaarts "ingeparkeerd" en daarna begon de eiafzet. Om die te stimuleren maakte het mannetje schokbewegingen; gedurende die bewegingen werd het knipvlies van de ogen gesloten; bij het naar buiten persen van de eitjes was dat ook bij het vrouwtje het geval. Anders dan bij bruine kikker en heikikker, die hun eieren in één grote klomp (van tot wel 3000 eieren) afzetten, verdelen de drie groene kikkersoorten hun eieren over een groter aantal kleinere eiklompjes. Tussen de afzet van twee klompjes zat meestal niet meer dan 5 minuten, maar soms ook 10 minuten of een kwartier. Opmerkelijk is het grote aantal klompjes waarover de eitjes

verdeeld waren: bij het ene vrouwtje 20 en bij het andere 19. De klompjes waren alle ongeveer even groot. Een zestal klompjes is door mij geteld: alle bestonden ze uit plusminus 100 eitjes. In beide gevallen betekent dat per vrouwtje ongeveer 2000 eitjes. Het betreft hier dieren

Eiafzet poelkikker (foto 1) en eiklompjes poelkikker, direct na afzet, de donkere helften nog ongeordend (foto 2)
(Foto's: Annemarie van Diepenbeek)

mannetjes uit. Eén mannetje wist zijn dominantie te vestigen en te handhaven. Tussen de paringen door had hij het druk met het verjagen van die twee ondergeschikte mannetjes, die hij op geen enkele manier ook maar enig aandeel gunde in het voortplantingssucces van de poel.

Op 23 mei zetten de beide vrouwtjes hun eipakketjes af: het eerste vrouwtje laat in de ochtend en het tweede later in de middag. Het dominante mannetje zorgde bij de beide vrouwtjes voor de stimulans tijdens de eiafzet en voor de bevruchting. Tijdens de schermutselingen tussen de mannen zochten de overige vrouwtjes de luwte en relatieve rust onder de overhangende oevervegetatie, pas als de dominante man weer even zijn handen vol had aan zijn voortplantingswerk kwamen ze verder het water in. Ook als ze door een van de ondergeschikte mannetjes benaderd werden, zochten ze een heenkomen in de periferie. Geen eieren af te zetten, dan ook geen behoefte aan een man, zo leek het devies.

De amplexen duurden elk 2-3 uur. Na de amplexvorming zwom het paartje rond, op zoek naar een geschikte afzetplek voor de eiklompjes. Hierbij ging het vrouwtje, bij dit onderdeel de dienst uitmakend, niet lukraak te werk. Er werden verkennende

in hun derde levensjaar; al in hun tweede zomer (2009) waren ze volgroeid (ca. 7 cm). Van oudere vrouwtjes zijn nog grotere legsels bekend.

In de week volgend op deze directe observatie is door een derde vrouwtje een cluster eitjes afgezet; qua omvang vergelijkbaar met de twee andere.

Direct na de afzet lagen de lichte en donkere helften van de eitjes willekeurig gerangschikt; maar al na vijf minuten was te zien dat een deel zich al gekeerd had met de donkere polen naar boven en de lichte naar beneden. Na ongeveer een uur gold dat voor het overgrote deel en na anderhalf uur lagen alle eitjes binnen een klompje gelijkgericht met de donkere helft naar boven. En dankzij de digitale fotografie is te zien dat al na 4 uur de eerste celdeling een feit was.

Na de eiafzet waren de productieve vrouwtjes nog enkele weken herkenbaar aan de ruime flodderende huid. Het dominante mannetje bleef nog tot eind van de zomer alert en onverdraagzaam naar de twee andere. Maar tijdens het roepen 's avonds en 's nachts trok het driemanschap wel gelijk op.

Annemarie van Diepenbeek

